

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד ר' משה שניצר ז"ל ב"ר מנחם מנדל ז"ל תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
 כולל "סנה משה"
 ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש למגידי שיעור "דף היומי"
 חתום סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה החשובה ודופת צדקה וחסד מרת רודה שניצר ע"ה ב"ר מאיר ז"ל תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1012

מסכת מנחות ס"ה - ע"א ♦ מקוואות י', ד' - י', ח'

בס"ד, ה' חשון תשע"ט

השבוע בגליון

- ♦ זהותם והגדרתם של מאכלים שנוצרו על ידי נס
- ♦ שמן שנוצר בנס, ראוי להדלקת נרות המנורה?
- ♦ דינה של תרנגולת שאכלה מאכלות אסורות

- ♦ האם מותר להשתמש בקבלה מעשית
- ♦ עדותו המדהימה של החיד"א על האריז"ל
- ♦ הזכרת שמות מלאכים
- ♦ מי כתב את הספר "רזיאל המלאך"
- ♦ אין ליטול שכר בגין עיסוק בקמיעות

דבר העורך

כמה פעמים חזר המהרש"ם על הספר "דרכי משה"?

בשבוע זה חל יום פטירתו של יוזם ומחולל "הדף היומי", הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל. בימים אלו, שומה עלינו להתחזק בדרכו בלימוד "הדף היומי" וללמוד מדבריו מהי הדרך בה יבחר האדם להגיע לדרגה רוחנית נאותה ולידיעת התורה. אחד הדברים שרבי מאיר שפירא זצ"ל טרח להנחיל לתלמידיו, היה ההכרה בחשיבות הרבה וצורך לחזור על הלימוד ולחזור אותו על לוח הלב בצורה ובאופן שלא ישכחוהו. לעיתים אף היה נוהג לספר מעשה נפלא שהוא עצמו נוכח בו, ממנו ניתן להיווכח, כי גדולי ישראל התייחסו בחשיבות רבה לחזרה על הלימוד, וסברו כי לעולם חשוב עד מאד לחזור על מה שנלמד כבר. כך היה מעשה:

היה זה בשנת תרע"א. הגאון הצדיק רבי שלום מרדכי שברדון זצ"ל, ה"מהרש"ם מברז'אין" נפל אל מיטת חליו ממנו לא קם. קהילות ישראל הקרובות והרחוקות, שבגליציה ומחוצה לה, עצרו את נשימתן ועקבו בחרדה אחרי מצבו של גדול הדור, שעל פי הידיעות שנשמעו מאנשי ביתו, נחלש מיום ליום. ישנו שעות שהכרתו של הצדיק מעורפלת עליו, ודומה הוא כמי שקרוב יותר לעולמות העליונים ונפשו כמהה להינתק מחומריות העולם הזה ולשוב אל כור מחצבתה, אל הזוהר והטוהר השמימיים. אז, היו המוני בית ישראל שופכים את ליבם כמים ונושאים את תחנוניהם ביתר שאת ונראה שהדמעות הרבות מתקבלות לפני שוכן מרומים. כך התהפך לו הגלגל ומצבו הבריאותי של המהרש"ם נע ונד בין שמים לארץ כאניה המיטלטלת בים הגדול. היה זה ימים ספורים בטרם ניצחו אראלים את המצוקים. מהרש"ם שכב במיטתו ובחדר סמוך

דף סה/א אין מושיבים בסנהדרין אלא בעלי חכמה בעלי מראה בעלי קומה בעלי זקנה בעלי כשפים

האם מותר להשתמש בקבלה מעשית

בסוגייתנו מבואר, כי המתמנים לכהן בסנהדרין, צריכים להיות בעלי תכונות מסוימות שיאפשרו להם למלא את תפקידם כיאות, וכמו כן עליהם להיות "בעלי כשפים". רש"י (ד"ה "בעלי כשפים") מפרש: "שאם יהא הנדון מכשף והאור לא ישלוט בו יעשו הן מכשפות וימיתוהו בכל מיתה שיוכלו", ולשם כך עליהם לדעת מעשי כשפים כדי להתמודד מול מכשפים שינסו להתל בשליחי בית הדין ולהתגבר באמצעות כישוף על העונש אשר יושת עליהם.

כשם שניתן לברוא יצורים על ידי כישוף, אלא שהדבר אסור, והעושה כן חייב מיתה, כך להבדיל, ניתן לחולל פלאות על ידי צירוף אותיות שם ה' והדבר מותר (סנהדרין זא/א), וכך נפסק להלכה (יו"ד סימן קע"ט סעיף ט"ו), כפי שכתב הש"ך, "והשם יתברך נתן בהם כח, שיוכלו לפעול על ידיהם החסידים והנביאים והפועל בהם מראה גדולתו וגבורתו של הש"י שמו, אך שיתעסקו בהם בקדושה ובטהרה ולצורך קדושת השם או לצורך מצווה רבה". מדברי המפרשים והמקובלים אנו למדים, כי יש מספר סוגים של "קבלה מעשית", ובנוסף ליכולת לפעול על ידי הזכרת שמותיו של הקב"ה, הצדיק יכול להשביע מלאכים וכוחות עליונים שיעשו את רצונו, וכן ניתן לפעול על ידי קמיע לרפואה ולדברים נוספים.

איסור חמור להשתמש בקבלה מעשית: כאמור, אין התורה אוסרת לפעול בכוחות אלו, אך הראשונים והאחרונים כתבו, כי בימינו חל איסור חמור להשתמש בהם מלבד במקרים חריגים. יש אף המבארים, כי דברי הלל הזקן במשנה (אבות פ"א משנה י"ג) "ודישתמש בתגא חלף" מתייחסים למי שמשתמש בשמותיו של הקב"ה (עיין רמ"א יו"ד סימן רמ"ו סעיף כ"א ועיין ט"ז וש"ך יו"ד שם ובעיקרים מאמר א' ס"פ י"ח).

עדותו המדהימה של החיד"א על האריז"ל: האריז"ל אמר לתלמידו רבי חיים ויטאל (שער רה"ק למהרח"ו, שער ז), כי אין לעסוק בצירופי שמות, מאחר שכיום הכל טמאי מתים ואין אפר פרה להטהר על ידו, אך התנאים שעסקו בכך, נטהרו באפר פרה אדומה. החיד"א ("מדבר קדמות" מערכת א אות כ"ו) הוסיף על כך, כי נהיר לו שהאריז"ל זכה להטהר באפר פרה אדומה על ידי אליהו הנביא! בהזדמנות אחרת הוסיף האריז"ל (הובא ב"ראשית חכמה"), כי רק אדם שהינו חף מכל עוון רשאי לעסוק ב"קבלה מעשית", אך מי שיש בו אפילו עוון אחד, מלאכי עליון מקטרגים עליו על שהוא משתמש בשמו של הקב"ה והוא נענש חמורות.

הזכרת שמות מלאכים: מטעם זה, כתב מהרח"ו, האריז"ל דילג על שמות המלאכים המוזכרים בתפילות ואמרם בראשי תיבות בלבד, משום שהזכרת שמו של מלאך גורמת לו להופיע מיד, כדי לשמוע את שמבקשים ממנו, והדבר עלול לעורר קטרוג.

צעילוי נשמת

הר"ר משה ליכטנשטיין ז"ל

ב"ר אליהו רפאל ז"ל נלב"ע ט' בחשון תש"ס

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ידידו

הר"ר יזהר ליכטנשטיין ומשפ' שיחי - רעננה

צעילוי נשמת

הר"ר שמעון יסלזון ז"ל

בן החבר שמואל ע"ה נלב"ע ה' מרחשון תשנ"ו וזוגתו מרת לינה קריינלה ע"ה בת ר' אריה פורכהיימר ע"ה נלב"ע כ"ו בתשרי תשנ"ט

תנצב"ה

הונצחו על ידי ילדיהם שיחי

צעילוי נשמת

האשה הצדקנית המחנכת

מרת **טשרנא טורק** ע"ה

ב"ר דוד שלזינגר זצ"ל אשת יבלחט"א הרב משה טורק נלב"ע ז' בחשון תשס"א

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחי

לעילוי נשמת ראש ישיבת חכמי לובלין והוגה ומחולל הדף היומי

מרן הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין זצוק"ל

נלב"ע ז' בחשון תרצ"ד

תנצב"ה

נר ה' נשמת אדם

מי כתב את הספר "רזיאל המלאך": האריז"ל הוסיף ואמר, כי ידוע לו, שצירופי השמות הכתובים כיום בספרי הקבלה, משובשים הם מאד, ובכלל זה, אלו המוזכרים בספר "רזיאל המלאך" המצוי בבתיים רבים (שולחן ערוך האריז"ל). אולם, האריז"ל נמנע מתיקון שיבושים אלו, מאחר שלא חפץ שישתמשו בהם. מעניין לציין, כי ספר "רזיאל המלאך" מיוחס לאדם הראשון, אך לדעת רבי נחמן מברסלב (ליקוטי מוהר"ן אות תע"ח), לא זו בלבד שאין הדבר כן, אלא שהסגולה המיוחסת לו - מניעת שריפות, אינה נכונה, ואף אירע פעם שהספר עצמו נשרף.

אין ליטול שכר בגין עיסוק בקמיעות: לגבי העיסוק בקמיעות, כתבו החיד"א ("זכר דוד" מאמר א' פ' נ"ט) ובעל "לב העברי" ("בתורת יחיאל" פרשת תצוה עמוד שני"א), כי אף לדעת המתיר לכתוב צירופי שמות קודש בקמיעות, יש להזהר שלא ליטול שכר על כך, כי אמרו חז"ל ו"דישתמש בתגא חלף", היינו, שאסור ליהנות משמותיו של הקב"ה, וקל וחומר, הוסיף החיד"א, כי המקפיד על מי שלא שילם לו אין במעשיו ובברכותיו כלום, וסופו ליענש ולהנזק.

דף ס"ב/חטין שירדו בעבים מהו

זהותם והגדרתם של מאכלים שנוצרו על ידי נס

בגמרתנו אנו מתוודעים לחיטים שמעולם לא נזרעו, לא צמחו בקרקע וכמובן לא נקצרו, אלא י"רדו בעבים", היינו: גשם של חיטים ירד מן השמים. סוגייתנו זנה על מהות החיטים הללו בנוגע להקרבתן כמנחות וכשתי הלחם. כיצד אירע פלא שכזה? לדעת רש"י ("ד"ה שירדו בעבים"), עבים שבאוקיינוס בלעו לתוכם ספינה עמוסה בחיטים ופלטו אותה בארץ ישראל. רבינו תם (תוס' ד"ה ח"טים") תמה על דבריו, שאם כן, מדוע הגמרא מסתפקת אם חיטים אלו הרי הן כחיטים שגדלו בארץ ישראל, וכי בגין הופעתן באופן מוזר בשמי ארצנו השתנה מקום גידולן? לפיכך הוא מבאר: "אלא נראה לי דעל ידי נס ירדו בעבים".

בעל ה"נודע ביהודה" (שו"ת תניינא או"ח סימן ס"ז) נשאל, הרי החיטים שירדו מהעננים התחמצו ואינן ראויות למנחות ולשתי הלחם, שאינם באים חמץ. והשיב, כי המדובר על "גשם חיטים" בלבד, ללא תערובת מים, וגם לפי שיטת רש"י שהמדובר בעננים של ממש שבלעו לתוכם את החיטים, יש לומר שהחיטים היו נתונות בתוך שקי עור אוטומים למים.

נס חנוכה: ומכאן, לימי החנוכה הממשמשים ובאים. ידועה היא קושיית ה"בית יוסף" (סימן תר"ע), מדוע נקבעו שמונה ימים להדלקת נרות החנוכה, בעוד שהנס התרחש במשך שבעה ימים בלבד, שכן, בפך השמן היה די כדי הדלקת היום הראשון. באחד מתירוציו עונה ה"בית יוסף", כי ביום הראשון, לאחר שיצקו שמן מן הכד למנורה, הכד נותר מלא שמן כבתחילה. נמצא, שהנס התרחש כבר ביום הראשון.

שמן שנוצר בנס, ראוי להדלקת נרות המנורה? בעולם הישיבות ידועה התייחסותו של הגר"ח מבריסק זצ"ל, אשר שאל על תירוץ זה, הרי את נרות המנורה יש להדליק ב"שמן זית", ואילו שמן תוצר נס אינו כשר להדלקה, ואם נס השמן התבטא בהתרבותו, לא היה ניתן להשתמש בו להדלקת נרות המנורה. אולם, אם הנס התרחש על ידי שכמות שמן מעטה דלקה שעות רבות, אזי, אין בכך כל פסול.

סיוע לסברה זו, ששמן של נס אינו כשר, נמצא במקור קדום ביותר: הרד"ק (מלכים ב' ד' ר"ז) מביא בשם התוספתא, כי אלישע הנביא הורה לאשת עובדיה, כי השמן אשר ניגר בנס מכלי אחד, ובו מילאה כלים רבים, אינו טבל ואין צריך לעשרו, "דמן ניסא הוא" ("מקראי קודש", חנוכה, סימן ג').

כמובן, כי מגמרתנו, לפי פירושו של רבינו תם, עולה להיפך. שכן, כפי שחיטים שירדו בנס, חיטים המה, כך גם יש לומר, כי שמן שנוצר בנס הרי הוא שמן, ולכאורה, אין כל עילה להבדיל בין חיטי נס לשמן נס.

קושיה עצומה זו, הביאה את הגר"ד סולובייצ'יק זצ"ל מירושלים, נכדו של הגר"ח, למסקנה, כי שמועה זו בשם הגר"ח אינה נכונה ("ימי החנוכה", להרב י"א שכתו, עמ' א'), אלא תוצרי הנס נקראים כשם החפץ שבצורתו נוצרו. ואילו אלישע אשר הורה לאשת עובדיה לבל תעשר את השמן שנוצר בנס, לא הורה כן משום ששמן של נס אינו שמן, אלא משום שרק מאכל שגידולו מן הארץ חייב בתרומות ובמעשרות, ושמן זה לא היה גידולו מן הארץ (שם, עמ' ג, ועיין "דרך אמונה" הל' תרומות פ"ב הל' א' בבאור הלכה ד"ה "אוכל").

"שמן זית" - שמן מן הזית דווקא: אולם, יש שטענו, כי אף לאחר שנוכחנו כי ניתן להשתמש בחיטי נס למנחות ולשתי הלחם, עדיין אין להוכיח מכך כי ניתן להשתמש בשמן שנוצר על ידי נס, להדלקת נרות המנורה בבית המקדש. שכן, למנחות ולשתי הלחם יש צורך בחיטים, וחיטי נס, אכן חיטים הנה. ברם, לגבי הוראת התורה ליטול שמן זית עבור מצוות הדלקת המנורה, אין הדברים ברורים. מחד, יתכן שכוונת התורה היתה לסוג החומר שימשמש לבעירה. מאידך, יתכן שכוונתה היתה שאת נרות המנורה יש להדליק ב"שמן זית" בלבד, היינו: בשמן שהופק מן הזית. מעתה, שמן שנוצר על ידי נס, אינו כשר למצוות הדלקת נרות המנורה, שהרי אינו שמן שהופק מן הזית ("ימי החנוכה" שם, בשם כלי חמדה, ויקהל, ועיין שם מה שהעיר על זה) [ועיין שם עוד ב"מקראי קודש" בעניין שמן של נס והחילוק בין נתרבה על ידי נס או התחדש בנס].

דף ס"א/חטין שבגללי בקר ושעורין שבגללי בהמה מהו

דינה של תרנגולת שאכלה מאכלות אסורות

לפני למעלה ממאה שנים, יהודי שעסק בפיטום אווזים פנה אל המהרש"ם בשאלה מעניינת, והתשובה שקיבל מעניינת עוד יותר. למפטם האווזים נודע, כי בשר סוסים יפה לפיטום אווזים, ומיני אז כרת ברית עם סוחרי הסוסים, שיעבירו אליו את הסוסים הכחושים שלא יצלחו עוד

התכנסו סביב שולחן אחד כמה מגדולי הדור שהגיעו לביתו כדי לבקרו ולהעתיך תפילות לשלומם. הנוכחים שחו בינם לבין עצמם כי יש להרבות בתפילה ותורה לזכות מורנו, ולאחר שקראו בהתרגשות רבה פרקי תהלים, נתיישבו אל השולחן. אחד מהם העלה על הפרק שאלה הלכתית הקשורה ל"שולחן ערוך" חלק "יורה דעה" וגדולי הדור החלו במשא ומתן הלכתי רחב ומסופע כשזכות לימוד התורה הקדושה מוקדשת להחלמתו של הגאון הנאבק עם מחלתו בחדר הסמוך.

מששקעו גאוני ישראל במלחמתה של תורה, החלו מתידינים זה עם זה. האחד טוען מדברי רש"י, רעהו משיבו בהוכחה מדברי הר"ן וקולות הלימוד התפשטו ויצאו את גבולות החדר והלכו ובאו להם בכל הבית ואף מחוצה לו.

בה בשעה, אין הכל זוכים להכנס אל חדרו של המהרש"ם, למעט נכדו החורג, [סבתו של רבי מאיר שפירא נישאה למהרש"ם בזיווג שני] הגאון רבי מאיר שפירא, הוא הנכנס והיוצא לשמשו ולסעדו. והנה בעיצומו של היכוח בין גאוני הדור, נכנס רבי מאיר שפירא אל חדר סבו והבחין כי שפתיו של החולה רוחשות דבר מה. רבי מאיר שפירא רכן בחדת קודש אל המיטה והיוצא את אצבעו כשומר: מוכן ומזומן אני לשמוע את אשר בפי הסבא. המהרש"ם התחזק ושאל: על מה מדברים שם? ובעיניו צייד אל החדר הסמוך ממנו בקעו קולות רמים. על אף שהמהרש"ם לא היה באותה עת במלוא הכרתו, התיישב רבי מאיר שפירא בסמוך לסבו הגדול והרצה בפניו את עיקרי הדיון ההלכתי רחב ההיקף. לתדהמתו, נשמע הגאון המיוסר אומר: לך אמור להם שיעיינו בספר "דרכי משה" חלק או"ח סימן פלוני, שם ימצאו את מבוקשם. רבי מאיר שפירא לא ייחס חשיבות רבה לדברים, ומפאת כבוד סבו הגדול, לא מסר ליושבי החדר את דבריו, שכן סבור היה כי הגאון החולה מתכוון בדבריו להלכה אחרת לחלוטין. את הנחת חיזקה העובדה כי הנושא ההלכתי שבו דנו גדולי הדור היה שייך לחלק "יורה דעה" ואילו סבו ציין בפניו מראה מקום מחלק "אורח חיים".

הזמן חלף, רבי מאיר שפירא חילק את זמנו לסירוגין בין שני החדרים ובינתיים המשיכו גאוני הדור להוסיף ולהכביר בסברות וראיות כשהם משתמשים בידיעותיהם העצומות בכל מכמני הש"ס, והיו המסובים סביב השולחן נראים כדבוקים בלהבת אש התורה.

שוב נכנס רבי מאיר שפירא אל חדרו של הסב, ושוב ראה את סבו מתאמץ לומר דבר כלשהו. הוא הרכין את ראשו בשנית ולמרבה הפליאה הגאון הישיש שנראה היה כמי שמחשבותיו אינן מצויות עמו, שאל: האם הראת להם נכדי היקר את שביקשתך?

מששנענה בשלילה, אמר המהרש"ם לנכדו: מדוע אינך קשוב לבקשתי, אנא, גש אל ארון הספרים, הוצא את הספר "דרכי משה" פתח אותו בסיומן פלוני, והראה לנוכחים את הדברים הכתובים שם הנסובים ממש על הנושא בו הם דנים שעה ארוכה. **בפעם** הזו לא יכל רבי מאיר שפירא לסרב לבקשתו המפורשת של סבו הנערץ ואכן הציג בפני החבורה את הספר ופתחו במקום בו הורה לו סבו.

הנוכחים התלכדו ובאו להם סביב רבי מאיר שפירא שעמד והחזיק בידו את הספר הפתוח, ודממה השתרה בחדר. גאוני הדור חכנו בראשם, מללו בזקנם, ברגע אחד בא הדיון אל קיצו. כל דבריהם כתובים היו באותו ספר, סדורים ומונחים בגאוויות רבה כממתינים לאותו רגע נשגב.

רבי מאיר שפירא שב בשנית אל חדר סבו כשפניו אומרות השתאות, ובעודו חובק את הספר בחיקו אמר לסבו האהוב: אכן, בדיוק באותו מקום מצאנו תשובה לדיון שליבנו גדולי הדור היושבים בחדר הסמוך. המהרש"ם הבחין כי פליאה רבתי מצטיירת על פניו של נכדו, התמה למראה הבקאות המפליגה שנגלתה לעיניו, בקיאות וידע שהוכיחו את עצמם גם בשעת דעיכת הגוף השברירי העומד להיפרד לנצח מן הנשמה הגדולה ששכנה בו. **אם** חשב רבי מאיר שפירא שראה דיו לאותו יום,

באה בקשתו הנוספת של סבו ופרסה בפניו עולם מופלא, עולם גדול ועצום שנבנה נדבך אחר נדבך בעמל עצום ובסקידה שאין לתארה.

נא הוצא את הספר מחיקך ופתח אותו, לחש הסב הדגול. רבי מאיר שפירא פתח את הספר והמתין למוצא פיו של סבו. דפדף עוד ציווה הסב, ורבי מאיר שפירא הוסיף והפך באצבעותיו את דפי הספר. עוד, עוד, וכדי היקר, דפדף עוד. אצבעותיו של רבי מאיר שפירא כבר עמדו לסיים את מלאכת הדפדוף והוא הסביר לכסו כי דפי הספר כבר נגמרו וכבר לא נותרו דפים לדפדף בהם. אך הסב בשלו: אם הגעת אל סוף הספר, הסתכל בבקשה בכתוב בכריכתו. או אז הפך רבי מאיר שפירא את הדף האחרון ועל כריכת הספר נגלתה בפניו תגלית מרעישה: "על ספר זה חזרתי כמה מאות פעמים". משפט זה היה כתוב בכתב ידו המוכר של סבו, על כריכת הספר.

רבי מאיר שפירא תלה את מבטו במהרש"ם שנשא עיניו רחמיאיות אל נכדו החביב ואמר לו: וכי חושב אתה שספר שחוזרים עליו מאות פעמים, שוכחים בשל טטטוט?

אחר סיפור זה היה מסיים המהר"ם שפירא: סבי המהרש"ם היה בעל כשרון עצום ולמרות זאת לא הפסיק לחזור כל ימיו.

ברוך ה' בימים אלו הולכים יהודים רבים בדרכו של המהר"ם שפירא בשני הדברים, גם לומדים את ה"דף היומי" וגם בו זמנית משתדלים לשמוע פעם נוספת את ה"דף היומי" ובכך לחזור על תלמודם. **יהי** רצון שהגאון רבי מאיר שפירא מלובלין יהיה לנו ולכל בית ישראל למלץ יושר, אמן.

למעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. ספק: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף סה/א שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן **הסכמה בפולנית**

רב אחד בא לפני האדמו"ר מראדז'ין זצ"ל, ובידו חיבור: תרגום הזוהר ללשון קודש. הוא בא לבקש הסכמה. **הרבי** מראדז'ין סירב בכל תוקף להעניק לו הסכמה, בטענה כי תרגום של זוהר אינו תמידי עולה יפה, ויש להשאיר את הזוהר בשפתו המקורית.

לאחר שהמחבר הפציר בו מאוד, וטרח והדגיש כי דייק בתרגומו, השתמט שוב הרבי ואמר כי גם אינו בקי בנוסח של הסכמות.

- **לכן** אפשר למצוא פתרון, אמר הרב, אנוכי אביא לרבי נוסח הסכמה והרבי רק יעתיקנו. הסכים הרבי. **הלך** הרב לבית המדרש, טרח וחיפש הסכמה עתירת שבחים, העתיקה והביאה לפני הרבי.

- **יפה**, אמר הרבי. מחרי יבוא ויקבל את הסכמתי הכתובה. **למחרת** השכים הרב ובא, והנה הסכמת הרבי כתובה בפולנית... ולא זו בלבד, אלא שהוא קורא שם כי הוא, המחבר, שקול כמנורות וכפטישים, ובמקצועו הוא מיישר פסגות הרים סלעיות, כמו כן הוא עוסק בחסדים, וגולת הותרת: הוא חי לו בדד...

- **מה** כתוב כאן? ... שאל, תמה הרב בפנים חוורות. - **אנוכי**, היתמים הרבי, העתקתי את ההסכמה כלשונו: "מנורה הטהורה, פטיש החזק, עוקר הרים, חסידא ופרישא".

- **אבל** לביטויים אלו אין משמעות אלא בלשון הקודש ולא בפולנית! קרא הרב.

- **אם** כן, חייך הרבי, מודה אתה שיש דברים שאי אפשר לתרגמם... (ליקוטי יצחק צבי"י).

דף ע/א ואי גחין ואכל

"אהל החי"...

בגמרא נאמר, כי ענף עץ ערלה ועליו פירות שהורכב בעץ בוגר, עדיין ערלה הוא. אולם, בעלי התוספות (ד"ה "דאמר") מוכיחים, כי אם לא נשא פירות, הוא בטל לעץ ואינו ערלה כלל.

לעבודה, כדי שישמשו כמאכל ערב לאוויזו. ביום מן הימים החלה לנקר בליבו המחשבה, כי לא כהוגן הוא עושה, ושמא בשר האוויזים אינו מותר לאכילה, שכן, כל עיקרו לא בא אלא מן הסוסים, אשר הם בעלי חיים האסורים באכילה. המהרש"ם ("דעת תורה" י"ד סימן ס' ס"ק ד' וה') לא דחה את השאלה על הסף, ואף הורה כי אכן היהודי צודק! לחיזוק דבריו הוסיף מעשה בגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל, שבעת רבנותו בברודי, הובאה לפניו אווזה "לשאלה", וכאשר הבחין כי שמנה היא עד למאד, חקר את בעל האווזה וכאשר התברר לו כי נהגו לפטמה בבשר חזיר, הורה כי אסור לאוכלה. על הסברות המשמשות כבסיס לפסק הלכה זה ועל השיטות החולקות, במאמר שלפנינו.

חיים שנבלעו במעי בעל חיים ונפלטו שלמים: גמרתנו דנה בדבר מהותם של עצמים, חיים, כלים, בעלי חיים, שנאכלו על ידי בעל חיים ולאחר מכן נפלטו ממנו. אחד הנידונים הוא לגבי חיים שנאכלו על ידי בהמה, הכשרות הן למנחת העומר, או שמא לאחר שנבלעו בגוף הבהמה בטל שמן כחיים. הגמרא מסיקה, כי כל עוד החפץ הבלוע נותר שלם כמות שהיה, שמו ומהותו עליו כבראשונה, מאחר שמעולם לא פרחו הימנו. אולם, מאכל שהחל להתעכל, בטלה מהותו והרי הוא נחשב כחלק בלתי נפרד מבעל החיים שבקרבו נבלע.

מאכל שהחל להתעכל, שמו ומהותו עליו: לדעת הרמ"א (עיין שו"ת "אגרות משה" א"ח ח"א סימן קמ"ז), מחלוקת עצומה נחלקו הראשונים בגמרא זו. בעלי התוספות מפרשים במסכת תמורה (לא/א ד"ה "שיקה"), כי דברי גמרתנו, שמאכל שהחל להתעכל מאבד את מהותו העצמית והרי הוא חלק מבעל החיים, אינם אלא לגבי הלכות טומאה. כלומר, בעל חיים אינו מקבל טומאה, ולפיכך אומרת הגמרא, כי גם חפץ שנבלע בתוכו והחל להתעכל, אינו מקבל טומאה. אולם, עדיין לא סרו מעליו תכונותיו, שבעטיין נאסר לאכילה [וכפי שהתורה אסרה יוצא מן האסור, בכורות ו/ב, שו"ת "אגרות משה" שם].

ואילו בעלי התוספות בסוגייתנו (ד"ה "דבלע") וראשונים נוספים (ה"ר ש והרא"ש בפ"א מאהלות מ"ז וה"ר מ מפונטיזא שברא"ש בכורות דף ז, ור"ת בתוס' בכורות שם ד"ה "דג") סוברים, כי מאכל שהחל להתעכל במעי בעל חיים, נחשב כעצם מעצמיו וכבשר מבושר לכל דבר ועניין, והוא מאבד את מהותו. אומנם, מאכל המופק בידי אדם מדבר מאכל אסור - אסור באכילה, אך כאשר התהליך נעשה בטבע הבריאה, הרי זה שינוי מהותי המנתק את המאכל ממקורו ומצמיח לו שם חדש (שו"ת "מנחת יצחק" ח"ה סימן ה').

דינו של מאכל אסור לאחר שהפך לחלק מגוף הבהמה: מדעת בעלי התוספות בתמורה הסיק הרמ"א הלכה מחודשת (י"ד סימן ס' סעיף א'), כי בהמה שהתפטמה כל ימיה במאכלות אסורים, אסורה לאכילה! שכן, ברור לכל, כי כל מאכל שמקורו במאכל אסור - אסור באכילה. ואף אם שינוי צורת המאכל ואת טעמו באמצעים כימיים, עדיין אסור הוא באכילה [ראה בהרחבה ב"מאורות הדף היומי" מסכת סנהדרין, במאמר "גלטיין - מותר או אסור?"]. מעתה, מאחר שגופו של כל בעל חיים ניזון מן המאכלים המתפרקים בקרבו והוא שואב מן הרכיבים הללו את המרכיבים החיוניים לו ומפריש את היתר, נמצא, שבהמה שאכלה מאכלות אסורים, הרי היא מאכל אסור שאמנם צורתו וטעמו השתנו, אבל מאכל אסור הוא נשאר (עיין שו"ת "אגרות משה" שם), שהרי לדעת בעלי התוספות בתמורה, תכונותיו של מאכל שהחל להתעכל אינן סרות מעליו. אמנם, אם הבהמה אכלה גם מאכלות מותרים, היא מותרת, משום שלא ניתן לקבוע באופן חד משמעי, שמקור בשרה מן המאכלות האסורים.

להלכה, האיסור פורח מן המאכל, עם ספיגתו בגוף הבהמה: אולם, הש"ך (שם ס"ק ה'), ועמו חבל אחרונים, חולקים על הרמ"א, והם מתירים לאכול גם בהמה שהתפטמה ממאכלות אסורים כל ימיה, מאחר שלדעתם, לא נתכוונו הראשונים לאסור את בשר הבהמה כי אם את המאכלים המתעכלים במעיה בלבד, אך לאחר שנהיו חלק מגופה פרח איסורם, וכן נוקטים להלכה [אולם, בהמה שאכלה איסורי הנאה, אסורה. ועיין שם שו"ת "אגרות משה" שחלק].

ההבדל בין אכילת מאכל אסור לבין אכילת בשר אסור: כעת, נשוב לאוויזים המפוטמים, ונחזה בסברה מתוקה מדבש שחידש המהרש"ם. נוכחנו, כי להלכה, אין לאסור אכילת בעל חיים שהתפטם ממאכלות אסורים, ובכל זאת, רבי שלמה קלוגר זצ"ל והמהרש"ם, אסרו אכילת אוויזים שעיך פטומם בבשר סוס ובבשר חזיר. וטעמם, כי לא הורו הפוסקים שמאכלות אסורים מאבדים את מהותם במעי בעל החיים, אלא לגבי מאכלות אסורים שאינם בשר. שונה הוא הדבר בבעל חיים האוכל בשר, שכן, כאשר בעל חיים אוכל פרי אסור, כגון, תרומה, טבל וכדומה, נקל להבין כי שמו ומהותו של המאכל סרו ממנו. בעבר היה פרי ועתה הפך לבשר. אכן, שינוי מהותי. אולם, כאשר אווז אוכל בשר סוס, לא התרחש כל שינוי מהותי - תחילה היה בשר, וכמו כן עתה הוא בשר! ולפיכך, איסורו אינו פוקע ממנו.

אמנם, הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שם) המרחיב ומפרט ומסכם נושא זה בארוכה, חולק בתוקף על חידוש זה, מאחר שלדעתו, תהליך העיכול מבטל את מהות המאכל די הצורך כדי להצמיח את איסורו משכבר הימים.

כרוז מיוחד - בשבת אסור לתלוש פירות מן העץ בעזרת השיניים!!!

במקומות רבים הכרוז מסובב ברחובות העיר בערבי שבתות ומכריז על זמני כניסת השבת, ויש שאף מוסיפים ומזכירים שאין לצאת מן העיר זמן קצר לפני כניסת השבת, כדי להמנע מחילולי שבת. בעל ה"בכור שור" (שבת עג) ממליץ על כרוז מסוג אחר. הוא מספר, כי בעיר מגוריו היה אדם שיצא בכל שבת לפורסים כדי להזהיר את עמי הארץ לבל יתלשו פירות בפיהם, "וכן ראוי בכל

מקום למנות אנשים על זה, עד שישתקע הדבר ולא יעשה כן בישראל". בימינו, אין צורך להכריז על כך, אך מעניין להתחקות אחר הפולמוס המרתק בנושא זה, שמקורו בסוגייתנו.

אכילה מן הקרקע, אינה נחשבת אכילה: ישראל שאכל תרומה במזיד, חייב מיתה. גמרתנו דנה, אם תתכן אפשרות שתבואה תקבל דין "תרומה" עוד בטרם קצירתה, בעודה מחוברת לקרקע [תרומה ממחומר לא ניתן להפריש, אלא שגמרתנו דנה בתרחיש מסוים היוצר מצב של תרומה מחוברת לקרקע], ובהקשר לכך הגמרא אומרת, כי ישראל האוכל מתרומה זו כמות שהיא, מחוברת לקרקע - פטור, משום ש"בטלה דעתו אצל כל אדם", היינו: אכילה באופן מוזר כל כך, אינה נחשבת לאכילה כלל (רש"י ד"ה "ואי גחין ואכיל לה").

תלישת פרי בשבת באמצעות השיניים, אסורה מן התורה או מדרבנן: מתשובות הלכתיות שנכתבו על ידי האחרונים אנו למדים, כי בעבר כפי עמי הארץ וכפי הילדים היה רווח, כי בשבת מותר לתלוש פרי באמצעות השיניים, משום שזו תלישה שלא כדרך, וכמבואר בסוגייתנו, בטלה דעתו אצל כל אדם (שו"ת "הר הכרמל" או"ח סימן כ"ג). אולם, האחרונים מוחים על כך בתוקף וטוענים כי אף שמדאורייתא הדבר מותר, פעולה זו אסורה היא מדרבנן ("מגן אברהם" סימן של"ו, ופסק כן בגר"ז סימן של"ו סעיף ט"ז).

איסור דרבנן בלבד? תמה בעל ה"בכור שור", מי לנו גדול מרש"י (סוכה לז/ב ד"ה "אבל אתרוג") אשר קבע מפורשות, כי התולש פרי בשיניו, "אין לך תולש גדול מזה!" [אולם, חבל אחרונים מפרשים שכוונת רש"י מדרבנן, עיין שער הציון סימן של"ו אות מ"ג]. ברור, איפוא, הוא מסכם, כי יש לחלק בין התולש פרי מחובר בשיניו, לבין האוכל פרי מחובר. חכמים בסוגייתנו מתייחסים אל האוכל במחובר כמי שבטלה דעתו אצל כל אדם, משום שהוא נוהג באופן משונה ביותר. אולם, תלישת פרי באמצעות השיניים אינה מעשה מוזר עד כדי כך המכליל את עושהו בהגדרת "בטלה דעתו אצל כל אדם", ולכן הורה רש"י כי התלישה אסורה מדאורייתא.

אולם, יש המבארים, כי אין כל הבדל בין מעשה תלישה בפה לבין מעשה אכילה בפה, אלא שסוגייתנו עוסקת באדם האוכל משיח, ועליו לגהור על הארץ כדי לאכול ממנו, וכלשון הגמרא "גחין ואכיל" [בצירוף עם האכילה מן המחובר]. פעולה זו מוזרה היא ויוצאת דופן. ואילו רש"י עוסק באדם העומד זקוף ותולש בשיניו פרי מן האילן, ולפיכך כתב כי הוא עובר על מלאכת תולש, שאינו מוזר כל כך (שו"ת "הר הכרמל" שם).

כיצד אוכלים "מחובר", הרי אם אכל כבר אינו מחובר? נחתום בקושיה חריפה שמציג המהרי"ל דיסקין זצ"ל (שו"ת מהרי"ל דיסקין קונטרס אחרון ס"ק ל"ו) לכל לומדי הסוגיה. האוכל תרומה המחוברת לקרקע - פטור, כך נאמר בסוגייתנו. ויש להבין, כיצד יתכן שאדם אוכל "מחובר", הלא הוא נגס בפרי וכעת נמצאת בפיו תרומה שאינה מחוברת?

אכילת פרי עם הענף: מחמת קושיה זו הוא נאלץ לחדש, כי גמרתנו עוסקת במקרה נדיר ביותר: היהודי הלזה, הכניס את הפרי לפיו, בעודו מחובר לענף הדקיק ששימש לו כמקור יניקה מן הקרקע, ורק כאשר הפרי הגיע לבית הבליעה, הוא בלעו ותוך כדי כך נתלש הפרי מן הענף. מעולם לא היה הפרי בפיו כשאינו מחובר... [וע"ע "דרך אמונה" פרק י"א ס"ק רל"ו, בשם מרכבת המשנה].

מדין זה הוציא הגר"י קנייבסקי זצ"ל הלכה מעניינת. מה דינו של אבר מן המת, המטמא באוהל, שהושתל באדם חי. האם הוא עדיין מטמא גם לאחר ההשתלה, וכהן אינו רשאי לשהות במחיצתו של אדם זה? נראה, הוא אומר, שכשם ש"ילדה שסיבכה בזקנה בטלה", כך בטל אבר זה לגוף החי, ואינו מטמא עוד באהל (כתבי קה"י החדשים, אהליות).

צעילוי נשמת

הרב **יששכר דב פרנקל** ז"ל

ב"ר אברהם מנחם ז"ל

נלב"ע י' מר-חשוון תשע"ו

תנצב"ה

הונצח ע"י בניו ובנותיו שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **פאני שפילברגר** ע"ה

(לבית שפרר) ב"ר נפתלי דב ז"ל

נלב"ע ז' בחשוון תשמ"ז **תנצב"ה**

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **אברהם חיים קוט** ז"ל

ב"ר צבי ז"ל נלב"ע ז' בחשוון תשל"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י בניו

פנחס צבי ויוסף מרדכי קוט שיחיו

כולם

יחד מאירים את הנשמה עם 2 משניות ביום.

מה איתך?

מיד חודש יגיע לביתך הכרך החדש

לימוד יומי ע"פ סדר קבוע

פידוש בהיר וקל

גדולי ישראל שליט"א מכריזים על תחילת הלימוד ב"משנה מאירה"

להצטרפות חייג עכשיו: **3764***

